

MESİH İSA'NIN
SON GÜN AZİZLERİ
MORMONLAR

Prof. Dr. Mehmet KATAR

Eskiyeni Yayınları: 39

MESİH İSA'NIN SON GÜN AZİZLERİ
MORMONLAR

Prof. Dr. Mehmet KATAR

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
AYDAN BASIM ve YAYIM LTD. ŞTİ.
Örnek Sanayi Sitesi Alinteri Bulvarı
364. Sokak No: 4 Ostim/ANKARA
Tel: 0312.354 46 27-28

1. Baskı: Aralık 2017

ISBN: 978-605-5978-43-3

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.eskiyeni.org • e-mail: fcr@fcr.com.tr

MESİH İSA'NIN
SON GÜN AZİZLERİ
MORMONLAR

Prof. Dr. Mehmet KATAR

Ankara 2017

Prof. Dr. Mehmet KATAR

1963 yılında Malatya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Malatya'da, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı. İki yıl süreyle Milli Eğitim Bakanlığı'nda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenliği yaptı. 1989 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi oldu. 1992 yılında İngiltere'nin Manchester şehrinde doktora tezi ile ilgili araştırmalarda bulundu. 1993 yılında "Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da Tövbe" adlı çalışmasıyla doktor unvanını aldı. 1995 yılında yardımcı doçent, 2002 yılında doçent, 2009 yılında ise aynı anabilim dalında profesör oldu. Halen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışan yazarın, bu eseri yanında "Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da Tövbe", "Hıristiyanlık'ta Paskalya Başlangıçtan Günümüze İsa'nın Diriliş Kutlamaları" adlı kitapları, çeşitli kitaplarda bölüm yazarlıkları ve alanı ile ilgili çeşitli makaleleri bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR -----	7
ÖN SÖZ -----	9
GİRİŞ -----	13
A- Mormon Kilisesi'nin Ortaya Çıktığı Dönemde Amerika'daki Siyasi, Sosyal ve Dinî Yapı-----	13
B- Mormon Kilisesi'nin Kurucusu Joseph Smith'in Kimliği ve Kişiliği----	16
1- Joseph Smith'in Ailesi, Çocukluğu ve Eğitimi-----	18
2- Joseph Smith ve Ailesinin Dinî Durumu-----	20

I. BÖLÜM

MORMON KİLİSESİ'NİN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

A- Joseph Smith'i Yeni Bir Kilise Kurmaya Götüren Vizyonların Başlaması-23	
1- Joseph Smith'in İlk Vizyonu -----	24
2- Joseph Smith'in İkinci Vizyonu ve Melek Moroni'nin Gelişi-----	27
B- Mormon Kitabı'nın Ortaya Çıkış Süreci -----	35
1- Joseph Smith'in Melek Moroni'den Tabletleri Alması-----	35
2- Joseph Smith'in Tabletleri Tercüme Etmesi -----	37
3- Kitabın Basılması -----	41
4- Kitabın İçeriği-----	43
C- Mormon Kilisesi'nin Ortaya Çıkış Süreci-----	47
1- Mormon Kitabı'nda Joseph Smith'in Dinsel Liderliğine İşaret Eden İfadeler -----	48
2- Joseph Smith'i Mormon Kilisesi'ni Kurmaya Götüren Vahiyler-----	50
3- Joseph Smith ve Oliver Cowdery'nin Yeni Bir Hıristiyanlık Anlayışına Göre Vaftiz Olmaları ve Rahipliğe Atanmaları -----	51
D- Mormon Kilisesi'nin Kuruluşu ve Kurumsallaşma Süreci-----	54
1- Kilise'nin Kurulması ve İlk Katılımlar-----	55
2- Mormon Kilisesi'nin Siyon'u Oluşturma Çabaları-----	59
3- Nauvoo Dönemi ve Siyon'u Oluşturma Çabaları-----	63
E- Joseph Smith'in Öldürülmesi ve Sonrasındaki Gelişmeler -----	66
1- Joseph Smith'in Tutuklanması ve Öldürülmesi-----	66
2- Brigham Young'un Kilise Önderliğini Üstlenmesi -----	69
3- Büyük Göç ve Son Siyon Olarak Utah-----	71
4- Utah ve Çevresinin Birleşik Devletler'in Denetimine Girmesi -----	75

II. BÖLÜM

MORMON KİLİSESİ'NİN İNANÇ, İBADET VE RİTÜELLERİ

A- Mormon Kilisesi'nin Temel Fikirleri-----	81
1- Gerçek Hıristiyan Kilisesi'ni Yeniden Oluşturdıkları-----	82
2- Tanrısal Vahiy ve İhsanların Devamını Sağladıkları-----	87
3- Âhir Zamanın Yaşandığı ve Mesihî Çağ'ın (Tanrı Krallığı'nın) Gelmekte Olduğu-----	89
4- Kudüs'ün (Siyon'un) Amerika'da Kurulacağı-----	91
5- Mormonların Gerçek İsrail Olduğu ve İsrail Kabilelerinin Amerika'da Toplanacağı-----	98
B- Mormon Kilisesi'nin İnanç ve Öğretileri-----	100
1- İnanç Esasları-----	100
2- Tanrı Tasavvuru-----	102
3- Asli Günaha Bakışı-----	108
4- Vaftiz Anlayışı ve Uygulaması-----	112
5- Kutsal Metin Anlayışı-----	113
C- Mormon Kilisesi'nde Ruhbanlık, İdari Yapı Ve Misyonerlik-----	122
1- Ruhbanlık-----	123
2- İdari Yapı-----	128
3- Misyonerlik-----	132
D- Mormon Kilisesi'nin Başlıca Ritüelleri-----	136
1- Ölümler İçin Vekâleten Vaftiz Ayini-----	136
2- Ölümler İçin Vekâleten Evlilik Töreni-----	138
3- Göksel Evlilik ve Çok Eşlilik-----	139
SONUÇ-----	147
KAYNAKÇA-----	159
DİZİN-----	163

KISALTMALAR

bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
C.O.D.C.C.	: The Concise Oxford Dictionary of The Christian Church
ed. by	: Edited by
ER	: Encyclopedia of Religion
ERE	: Encyclopedia of Religion and Ethics
H.z.	: Hazreti
Jr. (eski Jun.)	: Junior
M.Ö.	: Milattan Önce
S	: Sayı
Sr. (eski Sen.)	: Senior
vb.	: ve benzeri
vs.	: ve saire

ÖN SÖZ

Din olgusu gibi dinsel çeşitlilik ve farklılaşma da insanlık tarihinin bir realitesini oluşturmaktadır. Bu çeşitlilik ve farklılaşma bazen aynı dine inanan insanlar arasında ortaya çıkmakta ve birtakım insanlar, bozulduğunu iddia ettikleri inanç ve pratikleri reforme etme ve gerçek dini ortaya koyma adına bazı değişikliklere gitmektedirler. Hemen her dinde yaşanan bu durum, Hıristiyanlıkta da sık sık tekrarlanmış ve bu din içerisinde gerçek Hıristiyanlığı ihya ettiğini iddia eden çeşitli akımlar doğmuştur.

Gerçek Hıristiyanlığı ihya ettikleri iddiasıyla ortaya çıkan bu hareketlerden biri ve belki de en ilginç, Joseph Smith'in 19. yüzyılın ilk yarısında Kuzey Amerika'da kurmuş olduğu "Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Kilisesi"dir. Aynı zamanda "Mormon Kilisesi" olarak da adlandırılan bu hareket, bir yandan İsrail kabilelerini bir araya toplama ve Siyon'u yeniden canlandırma gibi Yahudi söylemlerini, diğer yandan da Mesihî Çağ'ın gelmekte olduğu, İsa'nın kurtarıcılığı ve tanrılığı gibi Hıristiyanlığa özgü kavram ve söylemleri bir araya getirerek Yahudilik ile Hıristiyanlık karışımı bir dinsel düşünceye öncülük etmiştir.

Joseph Smith'in fikirleriyle şekillenen Mormon Kilisesi'nin inanç ve öğretileri, dönemin Amerikan toplumunda büyük bir ilgi ve tepkiyle karşılanmış ve bu tepkiler sebebiyle Mormonlar ülkenin değişik bölgelerinde şiddete maruz kalmışlardır. Bu süreçte hareketin lideri Joseph Smith öldürülmüş, Mormonlar ise o tarihlerde devletin denetimi dışında kalan ve henüz yerleşime açılmamış olan Utah çevresine yerleşerek kendilerine özgü teokratik bir toplum oluşturmuşlardır. Ancak Birleşik Devletler'in Mormonlara yönelik baskıları burada da devam etmiş ve bu toplum, siyasî, sosyal ve hukukî tedbirlerle Amerikan toplumunun geneliyle uyumlu hale gelmeye zorlanmıştır. Bu baskılar

sonucunda Mormonlar, 19. yüzyılın sonlarında teokratik tutum ve uygulamalarından vazgeçmeye karar vermişlerdir.

Mormonların Amerikan toplumuyla uyum sağlama kararı- na rağmen, kendilerine özgü hususiyetleriyle, Utah ve çevresin- deki varlığı ve etkinliği günümüzde de devam etmekte ve bu topluluk, Amerika'nın en hızlı gelişen dinî grubunu oluşturu- maktadır. Bazı araştırmalara göre Mormon Kilisesi, bu artış hı- zıyla önümüzdeki yıllarda dünyanın sayılı büyük dinî grupla- rından biri olmaya aday gözükmektedir. Gerçekten de günü- müzde Mormon Kilisesi, dünyanın hemen her yerinde örgüt- lenmiş bir biçimde misyonerlik faaliyetlerini sürdürmektedir. Yürütülen bu faaliyetlerin etkinlik alanı içerisinde ülkemiz de yer almakta ve özellikle son otuz yılda bu faaliyetlerin yoğunluk kazandığı dikkat çekmektedir. Nitekim bu faaliyetler çerçeve- sinde, 1990'lı yıllarda Mormon Kitabı'nın bir özeti yayınlanmış, 2001 yılında ise kitabın tamamı Türkçeye çevrilerek basılmıştır. Mormon Kilisesi'nin yürüttüğü bu faaliyetler, belirli oranda ba- şarı sağlamış ve bazı yurttaşlarımız Mormon inancını benimse- miştir. Hatta Mormon inancını benimseyen bu yurttaşlarımızın bir kısmının Utah çevresinde çeşitli etkinliklerde bulunduğu- na dair bazı yazılar ulusal basınımda da yer almıştır. Günümüzde Mormonların bu faaliyetlerinin, özellikle İstanbul, Ankara, İz- mir ve Adana gibi büyük kentlerimizde yoğunlaştığı ve örgüt- lenme faaliyetlerinin devam ettiği ifade edilmektedir.

Yukarıda verdiğimiz bilgiler, Mormon Kilisesi'nin faaliyet alanının Türkiye'ye kadar uzandığını ve bazı Türklerin yürütülen bu faaliyetlerden etkilediğini açık bir biçimde ortaya koymaktadı- r. Bu durum Mormon Kilisesi'yle bilimsel ölçülerde ilgilenme- nin ve bu Kilise'nin mahiyetini öğrenmenin sadece Dinler Tarih- çileri açısından değil, ülkemiz aydınları için de bir gereklilik ol- duğunu göstermektedir. Ancak konunun bu önemine rağmen, günümüze kadar Mormon Kilisesi müstakil bir çalışma konusu olarak ele alınmamıştır. Bu konuyla ilgili birkaç makale yayınlan- mış bulunmakla birlikte, Mormon Kilisesi veya diğer adıyla Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Kilisesi'nin müstakil bir kitap konusu ola- rak ele alınmamış olması bizi, öteden beri takip ettiğimiz bu hare- keti, müstakil bir kitap konusu olarak çalışmaya teşvik etti.

Yaptığımız bu çalışma giriş, iki bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Giriş kısmında Joseph Smith'in ailesi, çocukluğu ve yetiştiği ortam ele alınmakta ve böylece Smith'in dinsel düşüncesine temel teşkil eden yetiştirme ortamı hakkında bilgi verilmeye çalışılmaktadır.

Birinci bölümde Mormon Kilisesi'nin ortaya çıkış süreci ve tarihsel gelişimi incelenmektedir. Bu çerçevede önce Joseph Smith'in gördüğünü iddia ettiği vizyonlar, melek Moroni'den tabletleri alması, tercüme etmesi ve Mormon Kitabı olarak bastırması hususları üzerinde durulmaktadır. Bunun ardından Mormon Kilisesi'nin kuruluşu ve harekete katılımlar, Siyon'u oluşturma ideali ve çabaları ile inanç ve yaşam tarzları sebebiyle Mormonlara karşı gösterilen tepkiler ve bu tepkiler sebebiyle hareketin lideri Joseph Smith ve kardeşinin tutuklanarak linç edilmesi hakkında bilgi verilmektedir. Bu bölümde son olarak, Smith sonrası liderlik mücadeleleri, Mormonların Utah bölgesine göç etmesi ve burada teokratik bir toplum oluşturma çabaları üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda Birleşik Devletler'in Utah bölgesini denetimi altına alması üzerine Mormonların, çok eşlilik vb. uygulamaları sebebiyle Birleşik Devletler yönetimiyle yaşadıkları sorunlara temas edilmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Mormon Kilisesi'nin inanç, ibadet ve ritüelleri üzerinde durulmaktadır. Bu çerçevede Mormonların kendilerini gerçek Hıristiyan Kilisesi'nin kurucuları olarak görmeleri üzerinde durulmakta, arkasından da bu topluluğun temel fikirleri hakkında bilgi verilmektedir. Bu bağlamda Mormonların, Tanrı Krallığı'nın yakın olduğu, Tanrı'nın kenti olan Siyon'un Amerika'da kurulacağı, İsrail'in bu kıtada toplanacağı ve kendilerinin gerçek İsrail olduğu şeklindeki fikirleri üzerinde durulmaktadır. Bunun ardından Mormon Kilisesi'nin başlıca inanç esasları, Tanrı, aslı günah, vaftiz ve kutsal kitap anlayışları ele alınmaktadır. Son olarak Mormon Kilisesi'nin diğer Hıristiyan gruplarında rastlanmayan vekâleten vaftiz ve vekâleten evlilik kutsaması ile çok eşlilik hususundaki görüşlerine temas edilmektedir.

Çalışmamızın sonuç kısmında ise konunun genel bir değerlendirilmesi yapılmakta ve yapılan tespitler ortaya konmaktadır.

Çalışmamızın hazırlanmasında mümkün olduğu kadar birinci el kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu çerçevede öncelikle Mormon Kilisesi'nin kutsal metinleri olarak görülen Kitabı Mukaddes ve Mormon Kitabı'nın Türkçe çevirileri ile bu Kilise'nin kutsal metinleri arasında olan, ancak Türkçesi bulunmayan The Doctrine and Covenants (Doktrin ve Ahitler/Tüzükler) ile The Pearl of Great Price (Çok Değerli İnci) kitaplarından yararlanılmıştır. Mormonlara göre bir kısmı Joseph Smith'in aldığı vahye, bir kısmı ise onun kutsal metin ve tabletlerden yaptığı çevrilere dayanan bu eserler yanında, Mormonluk ile ilgili yazılmış olan müstakil kitaplar da önemli bir bilgi kaynağı olarak kullanılmıştır. Ayrıca Hıristiyanlık ve Dinler Tarihi ile ilgili genel eserlerin Mormonluk ile ilgili kısımlarından da yararlanılma yoluna gidilmiştir. Bütün bu eserlerden elde edilen bilgiler objektif bir biçimde değerlendirilerek betimleyici bir biçimde kaleme alınmıştır.

Son olarak, araştırma konumuzu oluşturan Kilise'nin adıyla ilgili bir açıklamada bulunmanın gerektiğine inanmaktayız. Konuyla ilgili ifadelerimizden de anlaşılacağı gibi araştırma konusu olarak ele aldığımız Kilise'nin mensupları kendilerini "Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri" olarak adlandırmakta ve muhataplarının kullandığı Mormon Kilisesi adını pek tercih etmemektedirler. Ancak Batı'da, bu Kilise ve mensupları için "Mormon Kilisesi" ve "Mormon" adı daha yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Biz de çalışmamızda bu iki ismi Batı'daki gibi birbirinin yerine sıklıkla kullandık. Özellikle başlıklarda Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Kilisesi uzun bir yer kapsayacağı için Mormon adını tercih ettik.

2008 yılında profesörlük başvurusu için başlıca eser olarak kaleme aldığımız bu kitabı sınırlı sayıda bastırılmış ve sonraki yıllarda yeni bir baskısını yaptırmamıştık. Günümüzde, Mormonlar ile ilgili kapsamlı bir esere ihtiyaç duyulması sebebiyle "Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri - Mormonlar" adlı eserimizin baskısını yapmaya karar verdik. Kitabımızın yayına hazırlanması safhasında her türlü kolaylığı gösteren Fcr Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti. personeline ve özellikle yayınevi editörü Hüseyin Nazlıyıldın Bey'e teşekkürü bir borç bilirim.

Prof. Dr. Mehmet Katar
Ankara, 2017